

Copyright © 2019 Stefan Bošković
Copyright © 2022 ovog izdanja KONTRAST izdavaštvo

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Uredništvo:
Jelena Nidžović
Anja Marković

Lektura i korektura:
Kontrast izdavaštvo

Dizajn korica:
Tijana Kazimirović

Prelom:
Anica Lapčević

Štampa:
F.U.K. d.o.o.

Tiraž:
1.000

Izdavač:
Kontrast, Beograd
Klaonička 2, Zemun
e-mail: jakkontrast@gmail.com
kontrastizdavastvo.com
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

STEFAN BOŠKOVIĆ

MINISTAR

KONTRAST
Beograd, 2022.

Mojim roditeljima

Savremen je onaj koji upire pogled u svoje vrijeme, ne zato da bi opazio svjetla, nego mrak. Biti savremen je, ponajprije, pitanje hrabrosti.

Đorđo Agamben

PRVI DAN

Jesam li kriv? Progonilo me je to tokom cijelog jutra. Lud, lice-mjeran, ležeran, lascivan, lomljiv, la, lu, lo – *Landscape* Džona Kejdža odzvanja u hodniku, između kupatila i spavaće sobe. Sve je u obliku slova L. Položaj ruke na koju naslanjam tijelo u kosom planku. Limun u čaši tople vode, lejzi beg i mejlovi. Sto trideset devet na koje moram da odgovorim. Bruno Kortone je prvi po važnosti. Lavež labradora se pojavljuje prije žutih zraka. Od mirisa lavande ježi mi se koža na dupetu. Lijepo je. Vježbam progon misli dok mi vrela voda peče ramena. Jesam li kriv? Kroz paru jedva nazirem nos i dio usana. Crni su. Kao krv iz njenih usta. Malo kasnije glancam cipele i naslućujem svoj odraz u srebrnom kljunu. Savjetnici su mi sugerisali da ostanem kod kuće ili otputujem na seminar u Poljskoj. Roditelje nisam udostojio njihova prijedloga. Ja sam morao da donesem odluku. Ja odlučujem. Ja sam ministar.

***

Jutro je bilo mokro, sjajno i trajalo je duže nego obično. Dok je provjeravao pritisak u gumama, Saša je gazio po svjetlucavim kapima i gušio svjetlost. Mirovao sam na zadnjem sjedištu sklopljenih očiju. Saša je protrljao ruke i dunuo u njih, zatim je pokrenuo motor, mrmljajući. Probijali smo se kroz gusti splet ulica Stare varoši, koja treba da bude prečica. Progutao sam dva dijazepama,

no uzbuđenje nije opadalo. Treskanje i naglo kočenje računali su tenziju na elemente koji su se rastvorili po tkivu i kapilarima. Kad sam otvorio oči, napetost je nestala, a utroba je poskakivala prazna, od čega mi je došlo muka.

– Smanji brzinu i probaj da izbjegneš rupe na putu.

Saša je moj vozač punih osam godina. Prije nego što sam postao ministar bio sam dekan Fakulteta dramskih umjetnosti. Saša mi je tada dodijeljen za šoferu. Kad sam napredovao u funkciji, i Saša je napredovao. Dobio je zeleni mercedes A klasu, zavolio ga je kao sopstveno dijete. Dok je gužvao lice smišljajući šta da kaže, klizio sam po kožnom sjedištu nadajući se da neće progovoriti. U retrovizoru je osmotrio moje oznojeno čelo.

– I ja sam napet – rekao je Saša.

– Ja nisam – odgovorio sam.

– Klima nije u redu danima.

Podizao je i spuštao ekvilajzere da bi prigušio neprijatnost. Obojica smo znali da je klima sasvim u redu. Saša je bio lojalan, prilično nesiguran i vaspitan stvor. Kao i ostali vozači, poznavao je ljude. Kad nisam želio da razgovaram, gledao bi me u retrovizoru, učestalo, ali nedovoljno dugo da bi me uvrijedio. Tokom tih trenutaka upijao bi pogledom sve što nismo izustili.

Kada izađem iz ministarskog zdanja, navike malih ljudi postaju i ministarske navike. Tako nalažu pravila premijera. Biće mnogo ljudi, telefona i upaljenih kamera. Njena kapela je treća po redu. Imaće vremena da me prepoznaju i smisle šta da dobaće. Lud, licemjerman, ležeran, lascivan, la, lu, lo, napuštam male navike i probijam put prema trećoj kapeli. Prepoznali su me i uzvrpoljili se, stotine aveti šušte krilima, u plućima mi tutnja oluja, čašice ispadaju iz koljena. Podignutih ramena vrludam kao Pinokio u *nil baret* odijelu, poražen i naivan, spreman da se sručim pred vratima, kleknem pred ruljom i prošapćem: „Ja sam kralj na koljenima. Proburazite me sad, rogovima i objektivima, stisnite se u red za komentar i iščupajte mi kičmeni stub, tucite pleća i užarenu glavu. Ne zaboravite da objavite i cijenu odijela.”

U kapeli je tiho i hladno. Tmurne figure na uglačanoj površini mijenjaju raspoloženje i raspored. Kad sam zakoračio, utihnuli su jecaji. U koloni je bilo sedam žena, brisale su suze i zurile u mene. Stao sam ispred otvorenog sanduka i gledao u nju. Lice joj je bilo hrapavo, koža siva, malo krvi na mrtvim usnama. Posmatram taj komad mesa, koji ne daje nijedan impuls, nijedan podsjetnik na nemirne oči, gipkost ruku i zvuke koje je nekad proizvodio golemi ljudski mehanizam. Dišem otežano i glasno, dok se iza mene stvara gužva. Ne usuđujem se da napravim korak dok se suze ne počnu slivati niz moj naročito tužan lik. Izvadio sam maramicu, elegantno natapkao jagodice, duboko se naklonio i zakoračio prema vješticama. Žene kojima sam izjavljivao saučešće bile su u procesu zamrzavanja. Vjerovao sam da će ih suze iznenaditi. I jesu. Na kraju kolone čekala je njena visoka majka. Dostojanstveno i lijepo stvorenje u šezdesetim. Zastao sam i prvi put podigao glavu. Nazirali smo jedno drugom žute žice u očima. Tiho i razgovjetno sam rekao da mi je mnogo žao. Vrlo kratko me je zagrlila i, prije nego što je postala svjesna svoje nepromišljene reakcije, bio sam vani, među muškarcima. Rukovanje je bilo na cijeni. Trudio sam se da ih presretнем jačinom stiska. Muškarci vole snagu drugih muškaraca. Čak i dok primaju saučešće od čovjeka koji je sudjelovao u ubistvu njihove ćerke. Sestre. Unuke.

***

U automobilu je bilo toplo, misli su mi uzurpirali mirisi koje sam ponio iz kapele. Klima nije uspjela da ih sastruže s kože, te sam otvorio prozor i dopustio vjetru da silovito jurne u njih. Treći put sam pažljivo čitao poruke Bruna Kortonea nasložene u inboks *Votsapa*. Bruno je čuo za incident i izrazio je zabrinutost za moj mandat. Brže-bolje mi je postavio sva neophodna pitanja u vezi sa saradnjom koju smo negovali u tajnosti. Nisam spremio odgovor. Morao sam da promislim o situaciji i okolnostima, ali ko je znao ishod mogućih posljedica, ukoliko bi ih

uopšte i bilo? Samo premijer, do kojeg nisam mogao da dođem prije negoli me pozove. Prepušten sam čekanju – i dok čekam, gledam u mlado drveće koje ostaje za nama. Saša me je vozio prema Cetinju, gradu koji su mještani uobraženo nazivali Dolinom bogova, premda je bio zelen, mirišljiv i otisnut među kršima. Kod Cetinjana je postojala neobjašnjiva ideja o velikom sebi, pa su se u jednom trenutaku i poistovjetili s božanstvom. Volio sam Cetinje zbog intenzivnog mirisa lipe i debele hladovine, no proljeća su sporo stizala, te sam u nekoliko navrata predlagao da se Ministarstvo kulture preseli u glavni grad. Cetinje je bilo suviše izolovano, s mnogo kiše i mnogo priče ni o čemu. Zgrada Ministarstva je štrčala na kraju ulice. Plemićka rezidencija, prostrana i tiha. Čim bih zakoračio unutra, pomislio bih da pripadam kraljevstvu, ne crnogorskom, već nekom znatno većem, neupitno starijem, možda polunebeskom. Onda bih dobio poziv od oca i vratio se u trnje. Zvao me je svakog dana tačno u jedanaest časova i obavljao dnevnu rutinu. Prve rečenice su pripadale majci i njenom zdravlju, zatim bi i mene upitao kako sam, bole li me pluća i da li pijem čajeve koje mi je poslao. „Nezainteresovano” bi postavio niz kratkih pitanja o pojedinim ljudima iz partije, na šta sam ga više puta upozorio, o takvim stvarima ne razgovaramo telefonom. Uvrijeđen, završio bi blagom opaskom o novinskom članku koji se bavio mnome, na koji je, kao, slučajno naišao i ovlaš ga pročitao. Tada bih obično spustio slušalicu uz štur izgovor da je neko upravo ušao u kabinet. U dvanaestoj godini sam prekinuo verbalne izlive ljubavi prema roditeljima. U tridesetoj sam prestao da ih volim. Sad su mi četrdeset dvije. Život mi je bio pažljivo posložen i sve je funkcionisalo... sem njene smrti. Opsjedala me je ideja o krivici, iako je situacija bila naočigled čista i razriješena. Iskreno, mnogo više me je izjedala sumnja da će njena smrt uticati na moj ministarski mandat. Postojala su još dva čovjeka koje je zabrinula mogućnost smjene. Zovu se Bruno Kortone i Ranko Prediš.

#memoari #pisac #literatura

Ja sam Valentino Kovačević, ministar kulture Crne Gore. Dvije godine i šest mjeseci uspješno obavljam ministarsku funkciju. Odnos prema kulturi mi je častan, s obzirom na to da moja profesija dolazi iz umjetničke oblasti, za razliku od nekolicine prethodnika. Diplomirani sam dramaturg i magistar komparativne književnosti. Diploma koja asocira na bijedan život, zar ne? Moj život nije bijedan. Primijenjena dramaturgija mi je obezbijedila i više nego lagodan život, poziciju i ugled. Ali oduvijek sam sanjao da postanem pisac. Oštar, bezvremen i temeljit pisac, poput Vitolda Gombroviča, Danila Kiša, Bruna Šulca... Saznanje da nisam mogao da postanem ni piskaralo osrednjeg značaja paralisalo me je i svelo na hvatanje bilješki, pisanja nacрта i skica koje su mi rezale produženu moždinu. Poslanička karijera mi je uzletjela na kondorskim krilima, a iz oblaka su se ispilili nasmijani poznanici. Bili su uviđavni, lizali su mi peruške i sugerisali isto: „Napiši memoare!” Vrlo rano sam osjetio da moja priroda godi ljudima, najčešće kad ne progovaram, a uglavnom ćutim. Od premijera sam naučio da slušam, mada se nerijetko isključim i odlutam, jer ljudi koje srećem uglavnom barataju ispraznom retorikom, oglodanim frazama i floskulama, koje na kraju uokvire projektom i zakucaju na moja ministarska vrata. Nekad im dodijelim sredstva, nekad ne. Memoare ću objaviti onog dana kad napustim ministarsku stolicu, da bih se spasio od zaborava. Sada ih držim u tajnosti, u procesu sam otkrivanja društvenih mreža i sajber jezika, i malo je reći da mi se najava memoara kroz haštagove nadasve dopada.

Telefon me je trgao iz misli. Poziv od Dragutina, bivšeg ministra kulture.

- Halo?
- Kako je prošlo na sahrani?
- Dobro.

- Je li bilo kakvih reakcija?
- Nije. Ne znam šta se desilo nakon mog odlaska.
- Sjedim s premijerom.
- Dobro je prošlo... reci mu.
- Kako si ti?
- Reci mu da je prošlo dobro.
- Reći ću mu kad prekinem vezu. Pitao sam kako si.
- Ne znam... valjda dobro.
- Za vikend igramo. Jesi li u sastavu?
- Naravno. Potrebno mi je da se istrčim, znaš... više zbog psihe.
- Javi se kasnije. Ostavio sam sto u *Juti* za večeras.
- Važi. Čujemo se.

Održavao sam kontakt s dva bivša ministra kulture. Jedan je dolazio s likovne, drugi s muzičke akademije. Obojica su bili na kokainu. Mrzjeli su me, jer nakon ostavke nisu nastavili da jašu na pramcu snova, nisu unaprijeđeni u veću funkciju. Da su makar postali prežderani ambasadori, zaglavljani s porodicama na kraju svijeta, sujeta bi očito bila manja. No, umjesto napretka, lansirani su natrag u mračne umjetničke jazbine, a meni nije preostalo ništa sem da im guram durbin u mala prkna i naslućujem koliko su truli. U kabinetu je toplo. Cijeli kolektiv se umirio, činilo se da su i telefonska zvana bila utišana, zaposleni su hodali na prstima, jedva da sam čuo kucanje na vratima. Zatim se začulo i grebanje, i kotrljanje, kao kad kliker prelazi po drvenoj površini. Da, to je bio Mašan Marović, moj najvjerniji potrčko, generalni direktor Direktorata za kulturnu baštinu. Riđa voluharica, sitnih i brzih koraka, svaki put bi neosjetno uletio u kabinet, kao poki-sli ljubimac, zavrtio repom i smjestio se u dubini kožnog kauča. Nikad nije koristio pauzu, nije pio kafu, odbijao je rođendanske kolače, katkad se činilo da i ne diše. Proizvodio je jednoličan zvuk, nalik dječjem hrkanju, kolutajući crnim zjenicama, kao da je u očima razvijao cijeli mehanizam flipera. Tokom mog mandata Mašanu je pripala uloga priljepka koji me pumpao energetskim serumom. O svom poslu nije znao gotovo ništa. Frizura mu je uvijek bila natopljena uljem, koje je smrdjelo na industrijski

kokos, nosio je odjela dva broja manja da bi pokazao naročito uzak struk. Uportebljivao je čudan metod komunikacije. Tokom razgovora uvijek bi se primakao nadomak usana i tiho prosipao bujicu riječi, pogleda zakovanog na sagovornikove oči. Problem je bio taj što su mu usta smrdjela na jamu punu konjskih govana.

Bio je vidno uznemiren, obuzet tragedijom koja me je zadesila. Neprestano je brisao znoj s dlanova i zgužvane maramice trpao u džepove dok gotovo komično nije odebljao u bokovima.

– Sahrana je protekla u miru.

– Nisam spavao ni dva sata, ministre, drmala me je trema, kao da sam bio u vašoj koži.

– Nisi u mojoj koži. Pripremi se za sutrašnji obilazak.

– A kuda idemo?

– Na Rumiju.

– Uh, uh, uh. Do vrha?

– Pozovi Oliveru da nam se pridruži i pusti me da se koncentrišem.

Mašan se nakostriješio na pomen njenog imena. Olivera je bila noseći stub Ministarstva. Rekli su mi da je stoički otpratila četiri ministra. Sposobnija od cijelog kolektiva, vukla je za sobom četiri bistre vještice, svojim magijama su činile da kultura ne zapadne u potpuni mrak. Bila je đavolski lijepa. Podsjećala je na jezerske vile, zašiljenih vrhova ušiju, duge kose i snažnih ramena, koje grčevito čuvaju prijesto. Čuo sam od nekoga da smo strastveni ljubavnici, premda nismo imali ni trenutak flerta. Kad god bi žena iskoračila iz osrednjeg okvira, brže-bolje bi joj pripisali aferu koja ju je tu dovela ili održala. Kameni patrijarhat je nalagao da dogovore moraju obavljati isključivo muškarci i ja sam se toga čvrsto držao. Zato sam sa sobom morao voditi nesposobnog glodara Mašana i preznojavati se zbog svake njegove izrečene gluposti.

Olivera je ušla s hrpom papira pod miškom. U toku je bio konkurs za sufinansiranje projekata i programa od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva u 2020. Lupila je njima o sto.

– Olivera, molim te. Šta bi rekla za mene? Moram da dočekam svakog ponaosob.

– Makar ne morate da čitate aplikacije.

– Nekad bih radije čitao.

Zapravo, iniciranje susreta zbog preciznijeg uvida u projekte s kojima su umjetnici i preduzetnici aplicirali objašnjavalo je cjelovitu nedoraslost umjetničke javnosti, nesposobne da se izbori sa osnovnim administrativnim preprekama, koje smo sveli na nivo jasan kromanjoncima. S druge strane, aplikanti su žarko željeli da me vide, kako bi se dodatno ponizili, istovarajući žalosne živote dok mole za novac. Olivera je protutnjala pored Mašana kao da je nevidljiv. On je skakutao, propinjao se, ne bi li obratila pažnju. Bio je toliko glup da prepozna i ignorisanje.

– Mašane, hvala, slobodan si. Prikupi potrebnu dokumentaciju za sutra i vidimo se ujutru.

– Jasno.

Nevoljno je izašao gundajući sebi u bradu. Olivera je primakla stolicu i raširila papire. Razvrstala ih je po oblastima. Aktivirao sam periferni ugao i motrio je. Bila je napeta i odsutna. Trenuci u kojima je ispoljavala potisnuto nezadovoljstvo bili su veoma rijetki. Njena najsnažnija strana bila je upravo spremnost na otvorenu i direktnu borbu, koncizno detektovanje problema, pronalaženje dugoročnih rješenja. Iza svakog prijedloga nazirao se jasan stav. Ljudi su je cijenili iako su je olajavali na svakom ćošku. Malo toga sam znao o njenom privatnom životu. Supruga i dvanaestogodišnjeg sina poznao sam površno. Održavao sam distancu braneći je od iskonstruisane afere koju su stvorili zli jezici. Prećutno, bila mi je zahvalna na tome. Analizirala je projekte, a ja sam je, kako je vrijeme prolazilo, sve slabije slušao. Koncentrisao sam se na njenu dikciju, na podrhtavanja u glasu i pravac pogleda. Djelovala je kao raštiman instrument s kojeg su otpadale strune.

– Postoji li neki problem za koji treba da znam? – prekinuo sam je.

Začutila je, pogled joj je i dalje bio uperen k stolu. Sporo je podigla glavu.

– Zašto me niste poslušali? Više puta sam bila izričito sugerisala da ne učestvujete u performansu.

– Osjećao sam potrebu da odgovorim na poziv.

– Djevojka bi bila živa! Vi ste ministar, vaša uloga je menadžerska, vaš posao je razvijanje strategije u kulturi, a ne učestvovanje u performansima. Vi niste umjetnik, vi ste ministar. Ako ste odlučili da obavljate tu funkciju, ne ulazite u prostor koji vam ne pripada.

Naglo je ustala i pokupila papire. Bio sam zatečen, nesposoban da bilo šta odgovorim. Disala je otežano. Nije tražila dozvolu za odlazak, samo je odšetala bez pozdrava. Još jedno sranje na gomili. Olabavio sam kravatu i okrenuo stolicu prema prozoru. Sunce mi je peklo oči, no nisam želio da ih sklopim. Gledao sam u svjetlost, naftalinske mrlje su izranjale na bijeloj slici kao čepovi na vreloom pudingu. Bila je u pravu. Nisam smio da zalazim u područje kojem ne pripadam. I performans je bio glup. Bolje da sam pristao da budem dio cirkuske tačke u kojoj bajonetima gađam crnogorske pisce.

#montenegroart #performans #smrt

Noć je bila sparna, natopljena mirisima vlažnog lišća. Ljepljivost u vazduhu je otežavala disanje. Povjetarac iz riječnog korita Ribnice nanosio je smrad žabokrečine. Scenografija je asocirala na stočnu pijacu u drečavim bojama, potrošenost predmeta agresivnih za oko, u deblima izrezbarene zadnjice i grudi, slavljene poluoblici Mardžori Strajder, ne poput viseće galerijske skulpture elemenata pejzaža, već nasilno vraćene u materiju iz koje su iščupane, crnogorske policajke slikane kao pozorišne kulise, bodljikava žica, posječeno drveće premazano aluminijumskom bojom, hrom, emotikoni punjeni helijumom, voće u netaknutom celofanu, na video-bimu Šeron Stoun s glavom reptila

prekršta noge kroz motorički bumerang sa *Instagrama*, iz skrivenih zvučnika potmulo klize neslušljive sekvence Du Jun. Publika je tiha, kao i nas dvoje. Sjedimo na razdaljini od četiri metra, zurimo jedno u drugo. U rukama mi je harpun, zategnut gumom do nemogućeg. Uperen je u njeno srce. Onda je ispalila stihove iz sićušnih pluća. Prepoznajem da su Njegoševi. Jezik junaka je transformisan u jezik junakinja. Kombinuje ih sa uznemirujućom melodijom na flauti. Pokušava da me isprovocira, no performans ne štima. Ne osjećam ništa sem dosadu koja umara. Zategnuta sajla popušta, strune pucketaju. U krešendu je, a onda nastupa i olakšanje u mišićima, sajla se otkida, harpun leti prema njoj. S lakoćom sam zažmurio. Vrisak je u publici i slabašno stenjanje na sceni. Mrak. Mrtva je.

Bilo mi je jasno zašto je Olivera bješnjela. Mnogo veću medijsku pozornost dobila bi vijest da je kojim slučajem stradao muškarac. Otac je opet zvao. Kratko je izjavio da majka želi da me vidi. Danas nisam bio raspoložen da radim i svi su imali razumijevanja. Do Podgorice Saša i ja nismo progovorili ni riječ.

#memoari #otacmajka #porijeklo

Otac i majka živjeli su u trosobnom stanu u Staroj varoši. U pitanju je bila vojna zgrada iz 1962. u koju su se uselili đed i baba nakon prekomande. Đed je bio cijenjeni komesar u partizanskoj četi. Prvih godina nakon Drugog svjetskog rata živjeli su u Ljubljani, potom u Zagrebu, Beogradu, Novom Sadu. Nakon svađe s generalom u Beogradu đed je glasno izrekao da želi da se vrati u poštenu Crnu Goru. Bio je visok i čutljiv čovjek, posebnog obrazovanja. Posljednje godine je odživio u dosljednoj tišini, kad smo ga prenijeli na Grahovo i zakopali. Naša kuća na selu je davno spravnjena, pod njegovom naredbom. Jedva se sjećam djetinjstva provedenog u blistavoj kotlini. Sudbina ratnih veterana imala je zatvoren oblik, antički krug, koji je dovodio do kraja sve počinjene

i izgovorene grijehove i želje. Rođen je i odgojen kao siročić u kamenoj kući u podnožju Milaševog vrha. Vjerovao je u sudbinu raskošnog porodičnog stabla, smatrajući da stub predaka ne može opstati u tom epicentru. On i nekoliko rođaka danima su izbijali kamen po kamen, raširili ga po polju i dali zakletvu da se na mjestu stare kuće neće nikad podići nova. Data riječ se sa đeda prenijela na oca, sa oca na mene.

Majka je hrkala na trosjedu. Otac i ja smo ćutke pušili.

– Kako si?

– Iscrpljen sam.

Nastavili smo da ćutimo u bijelom dimu koji se rotirao u sunčevim zracima.

– Trebalo je da saznaš od kojih je. Kod Tatara postoje naznake o krvnoj osveti, mada u dalekoj prošlosti.

– Tata, ajde da ostavimo prošla vremena.

– Prošla vremena samo i postoje. Sve je kao i prije milion godina. Sem tvojih odijela...

– Sad ćemo o mojim odijelima?

– Samo kažem da su upadljiva.

Sa stola je podigao fasciklu na kojoj je pisalo *Stankin gljivar*.

– Zvao sam te zbog druge stvari. Možeš li da me povežeš s nekim izdavačem? Volio bih da objavim rad prije nego što... znaš... Stanka i ja odemo.

Preuzeo sam fasciklu. Bila je puna crteža, presovanih pečuraka i nerazumljivo ispisanog teksta. Otac je bio veliki poznavalac gljiva, slijepi pobornik Ivana Fohta. Pokušao je da primjercima koji su rasli na prostoru Jugoslavije dodijeli karaktere, te stvori vilinsko carstvo jestivih i otrovnih jedinki. Majka ni danas nije uspjela da zavoli očev hobi. Uvijek bi urlala o glupo potrošenom vremenu na dugim izletima. Vrste koje bi otac donio kući i precizno kombinovao u jelovnik najčešće su završavale u kanti za smeće. Jedino čime je uspijevao da opusti nategnutu atmosferu bili su pažljivo aranžirani buketi žutog cvijeća koje je uvijek donosio majci. Nakon posljednjeg infarkta je dobio zabranu

korišćenja automobila, a ja sam odavno prestao da mu budem kompanjon na jednodnevnim ekskurzijama. Prelistavao sam herbarijum s nedovoljno koncentracije.

– Ovo bi trebalo da bude dječja literatura?

– Otprilike – rekao je nevoljno.

– Neće proći. Ilustracije su skupe.

– To je zanimljivo štivo, Valentino. I edukativno! Ljudi se uglavnom klanjaju gljiva jer ne znaju ništa o njima.

Izbečio se i zagledao se u stranu. To je bio znak omalovažavanja zbog kojeg nisam volio da im dolazim u posjetu. Okrenuo sam se prema majci i prodrmao je.

– Pusti je da se odmara.

– Zar nije željela da me vidi?

– Vjerovatno je zaboravila zbog čega te je zvala.

Majku je probudio moj dodir. Naglo je ustala, panično raspremajući stvari na stolu.

– Oprostite zbog nereda, gospodine. Nismo navikli da ljudi dolaze. Božo, zašto na vrijeme ne najaviš da imamo posjetu iz Odjeljenja za prinudnu naplatu?

Majka je svakodnevno razvijala opsesiju o bankarima i progonu iz stana zbog kredita koji je zarobio hipoteku. Iako sam godinama uredno otplaćivao rate, sjećanje na period siromašnih dana je nije napustilo. Požurila je prema kuhinji da iznese kolače. Otac je nesigurno izustio kako bi valjalo da odemo do sela kad budem našao vremena. Dlanovi su mi se znojili, što je upućivalo na moj odlazak. Prošao sam kroz kuhinju i poljubio majčino naborano čelo. Usne su joj se transformisale u mijeh harmonike, a oči su se skupile od stida. Ipak sam pokupio očevu fasciklu i iščezao kroz zadnja vrata kuhinje.

#majka #literatura

Majka mi je dementna, godinama. Ona je jedini razlog zbog kojeg dolazim roditeljima u posjetu, iako me u vrlo rijetkim situacijama prepozna. Jedini izvor koncentracije nalazi na

televiziji „Pink”, u rijalitetu „Zadruga”, u kojem pedesetoro ljudi učestvuje i plete bujnu naraciju kroz polifoniju iritirajućih glasova. Bah, Altman i Željko Mitrović, toliko je sličnosti u krajnostima da se na trenutak podsjetim koliko svijet zna biti čaroban i okrutan u isti mah. Tri medija, sadržajno nespojiva, pokreću se kroz oblik fuge. Za razliku od Altmanovih filmova, u kojima različite priče nikad ne stignu do tačke sudara, u „Zadrugi” gotovo ne izlaze iz okršaja. „Raspored višestrukih glasova jednake važnosti” i „višestruki događaji koji se dešavaju u isto vrijeme” pravili su eksplozije u majčinoj lobanji. Odavno je zaboravila život, kao i to da ima sina. Ponekad bi ponešto probrlbljala o plavookom dječaku koji se smucao bos po dnevnoj sobi i o tome kako ga je često tukla papučom. Kratko bi pokušala da demonstrira slike iz prošlosti, a onda bi se zagledala u zid i nestala. Rijaliti joj je kroz kolektivnu svijest pokretao mehanizam memorije. Bilo je nezamislivo popamtiti sva beznačajna lica s jedne strane, a s druge zaboraviti sinovljev lik. Tokom novogodišnjih praznika kupio sam joj ogroman smart televizor – 4K – i oči su joj izrazile svu zahvalnost. Dođu trenuci kad nazrem iskru, potpirim želju, vjerujući da će se oganj raspaliti i vratiti je, no pogled prebrzo sklizne u tupu zabrinutost i sve utihne nakon pet sekundi.

***

Puna dva sata sam se prevrtao po krevetu, locirajući hladne predjele čaršava. Na *Vajberu* su pljuštale Dragutinove poruke. Uveliko sam kasnio na dogovoreni sastanak. S mukom sam napustio postelju i dovukao se do kupatila. Ono čime ne bih stigao da se operetim tokom dana zasigurno se uvlačilo u snove. Danas sam sanjao Jelenu prvi put. Mahala mi je iz borove šume s kraja bijele plaže, jednom rukom je stiskala harpun, žile su se iscrtavale na prevojima, a na boku je bio privezan mirtin prut s kojeg su visile

tri raskupusane škarpine. Želio sam da joj stavim do znanja da su škarpinina peraja puna otrova i da ih nije dobro držati naslonjene na kožu, ali nisam skupio snagu da podignem tijelo s krupnog kamenja, pa sam tupavo mlatarao rukama kroz vazduh kao da se davim. Jelena je putanjom kažiprsta ukazala na parazita koji mili mojom kožom. Sitna buba mi se uspinjala uz rame, zatim uz vrat, zaustavljajući se nadomak usana. Kako su mi ruke ostale iscrpljene i neupotrebljive, nastavio sam da je pratim pogledom. Crna blurovana tačka približavala se nosu. Onda se uvukla u desnu nozdrvu. Šmrktanjem sam je bezuspješno gurao van, no golicanje se nastavilo u predjelu grla, odakle se spustila još dublje. Kad sam se probudio, javio se jak nagon za povraćanjem, bezuspješan, takođe.

Dragutinu sam odgovorio da dolazim za petnaest minuta. Restoran *Juta* je bio udaljen svega dvije ulice. Potrudio sam se da izgledam dobro kao đavo ne bih li nekadašnjem ministru kulture ukazao na razlike u nivoima. Izborom odijela iz nove kolekcije *brioni* od mornarskoplave vune i za nijansu svjetlijom *tom ford* pletenom kravatom od svile definitivno ću ga poslati u ludnicu. Dragutin je jedini ministar koji je nakon progona održavao odnos s premijerom. Neizmjereno je volio odijela i ostao je solidan igrač malog fudbala, te ga je pomenuti talenat zadržao u krugu aktivnih članova, ali nažalost, nije bio dovoljan i da ga otprati do ambadorske funkcije, kojoj se toliko nadao. Pored toga, bio je i neviđena svinja. Čekao me je u crvenoj sofi, zavaljen između dvije kofe leda iz kojih su štrčali elegantni vrhovi vinskih flaša. Ustao je da me pozdravi, usput je i čekirao poglede gostiju. Volio je svoju uobrazilju o poziciji sive eminencije koja odlučuje o pojedinim aktuelnostima kroz trenutne djelotvornike, među kojima sam se i sam nalazio. Udijelio sam mu kiseo osmijeh. Uzvratio mi je tapkanjem po ramenu.

- Fenomenalno odijelo!
- *Brioni*, ograničena edicija.
- Jako dobro, jako dobro. Izgledaš kao milion nečega.

Nije skrivao divljenje i mržnju koju mu je budio svileni dragulj dostavljen s *Farfeča*. Podigao sam znojavu flašu i iskreno se nasmijao.

- Šato Latur.
- O, da!
- Smijem li da vidim račun?
- Ne plaćaš ti.
- Samo me interesuje.
- Izguglaj.

Guglao sam. Boca je u on-lajn prodaji koštala blizu osam stotina eura. Dragutin je bio veliki hedonist i veliki bestidnik. Za vrijeme svog mandata potpisao je toliko restoranskih računa da pojedini mediji nisu uspijevali pohvatati hiperprodukciju Dragutinovog bahaćenja. U jednom periodu opozicioni list *Jutro* više je ličio na vinsku kartu negoli na informativnu platformu koja se bavila stanjem u društvu.

– Znam o čemu misliš. Ako imaš problem s tim, slobodno otiđi.

Njegovu hrabrost i ludilo smatrao sam naročitom vrlinom, posjedovao je izuzetnu hladnokrvnost pri trošenju novca, pogotovo onog koji nije dolazio iz njegovog džepa. Vjerovao sam da je mnogo teže bilo posegnuti za takvom odlukom nego je odbiti. Za razliku od Dragutina, uvijek bih se obilno preznojio u borbi s plaćanjem skupljih putnih troškova.

- Ne piše ti se dobro, Valentino.
- Piše, Dragutine.
- Ne piše.
- Piše. Sahrana je prošla kako treba.
- Sahrane uvijek prođu kako treba. Mislim na tvoju budućnost.
- Šta s mojom budućnošću?
- Ne piše ti se dobro. Tako kažu.
- Ko kaže?
- Tako kažu.
- Ko tako kaže?
- Zar je bitno? Tako kažu.

Isturio je zube na kojima se skupljalo crnilo, zatim je uvukao stomačinu i zaputio se do toaleta. Nisam mu vjerovao. Premijer se nije konsultovao o aktuelnim problemima s ministrima, pogotovo ne s bivšim. Informacije su najčešće stizale od partijskih moćnika koji nisu sjedjeli u foteljama. Dragutin je samo želio da zapadnem u što dublji očaj, iz kojeg bih javno priznao odgovornost za počinjeni zločin i nemogućnost daljeg obavljanja ministarske funkcije. Ministri su teško podnosili sopstvenu smjenu, a produženje tuđeg mandata doživljavali su kao lični neuspjeh. Na putu do toaleta rukovao se i grlio s gostima. Zgužvan u masi koja ga je nosila, uputio mi je pogled. Dokazivao mi je da je omiljen u narodu i nakon odlaska. Ubrzo se vratio.

– Šta predlažeš da radim?

– Ne znam. Osjetljivo je pitanje. Ja bih se povukao iz javnosti i čekao odluku.

– Teško da mogu. Znaš i sam koliko me obaveza čeka.

– To je svega nekoliko dana. Onda predlažem da odemo do *Reach Beacha* i prepustimo se pušenju nožnih palčeva. Svakako će te Jasna sutra satrijeti u kolumni. Bolje je da je dočekaš marmuran s kurvicom u krilu.

Koliko god ga nisam podnosio, cijenio sam njegovu bezbrižnost. Dragutin je mirisao vino i pravio savršen vrtlog u čaši. Pokušavao je da se uvali u moj tok misli iako je bio posadio indiferentan izraz lica. Posmatrao sam ljude za stolovima, nepamtljiva šljašteća lica, skrivene dodire i tupave osmijehe pomoću kojih su preživljavali. Žamor me je izjedao. Zvonjava stakla i zvuk metala na porcelanu postali su nepodnošljivi. U separeu, na kraju gomile, naišao sam na njušku poznatog moćnika. Onog koji mi je, kako sam čuo, obezbijedio postojeću funkciju. Ranko Prediš, gladni investitor na ivici svega. Neosuđivan, rijetko pominjan u medijima. Podigao je čašu i zavrtio prstima, što je značilo da treba da ga posjetim. Dragutin se perfidno smješкао, osjetio je moju nelagodu. Dok sam se probijao prema Ranku, izlistalo se nekoliko brzih slika. Ranko i ja dolazimo iz istog sela, bili smo drugovi

u osnovnoj školi. Pamtim ga kao pufičavog sekretara odjeljen-ske zajednice i nasilnika. U pauzama između časova pribijao je djevojčice uza zid i trudio se da im zdrobi jedva vidljive grudi. Ranko je bio istinska siva eminencija društva, nedostupan i bez-obziran, umio je da izgura do kraja sve što je zamislio. Bojala ga se većina partije.

– Zdravo, Kovačeviću. Zna li Kovačevića? Ministra i ubicu!

Ranko se gotovo izležavao u separeu, opkoljen s nekoliko drogiranih boginja. Djevojke su podigle čaše. Morao sam da se nevoljno osmijehnem. Uhvatio me je za rukav i smjestio uza se.

– Zajebavaš li me? – dreknuo je.

– Molim?

– Pitam, zajebavaš li me, Valentino. Šta ti nije jasno?

– Nemoj tako, Ranko. Ljudi slušaju.

– Zabolje me kurac što slušaju! Ko ti je rekao da učestvuješ u ovoj... predstavi?! Performansu! Jesam li zbog toga urgirao da postaneš ministar?

– Pogriješio sam.

– A, ne, ne! Ja sam pogriješio. Doveo sam metiljavog idiota koji je poželio da spasi kulturu. Znaš li u šta si me uvalio?!

– Ranko, ispraviću sve.

– Kako? Kako?

Pljuvao je u moje uho, po rubovima su se lijepili komadići orade. Pokazao mi je na blic propuštene pozive i zamahao pred mojim nosom.

– Ajde riješi ovo! Telefon ne prestaje da zvoni. Ljudi me pitaju važi li dogovor i dalje. Znaš li koje pare su uložene u Mitropoliju? Idiote! Sve ću da ti uzmem. Ima da te izbacim na ulicu, zajedno s roditeljima. Jebaću vas redom dok ne pocrkate!

– Ne dozvoljavam da tako razgovaraš sa mnom.

Uhvatio me je prstima za nos i stegnuo ga.

– U narednih nekoliko dana sve da si regulisao, je li jasno?

– Jeste.

– Sad pali. Mrš!

Mirovao sam još nekoliko minuta, tjeme mi je trnulo, strujalo je niz potiljak, dok sam u polukrugu čaše naslućivao poglede djevojaka. Uživale su Rankovoj demonstraciji moći. Ustao sam i otišao bez pozdrava. Dragutin je znao da se neću vratiti za njegov sto i u to ime je naručio još jednu flašu.

***

Šetao sam bulevarom i dubokim uzdasima regulisao pritisak u plućima. U Rankovom obraćanju nije bilo suptilne dramaturgije, zavodljivog uvoda ili temeljne analize. Postojala je samo erupcija, nezgrapna masa koja se kotrlja i razara. Napravili smo prečutni dil, bez potpisa i pružene ruke. Iscrpna strategija, koja je narušena novonastalom tragedijom, zahtijevala je strpljenje. Očito je da je Ranko posjedovao informacije koje nisu išle naruku našem paktu. Smatrao je da mi Vlada neće produžiti mandat, premda je bio neophodan da zatvori započeti krug. Je li ovo bio kraj? Možda Dragutinov osmijeh nije bio produkt zavisti, već evaluacija sopstvene ministarske sudbine. Sada je sa sigurnošću gledao u ćeliju moje propasti i stavljao mi do znanja da nisam bolji od njih. Nije slučajno pomenuo Jasinu dobru poziciju. Njena naredna kolumna biće krcata dugostojećim otrovom i probiće me ravno kroz srce. Još više me je brinula situacija s Brunom Kortoneom. Skupiću snagu i odgovoriću mu. Problem se nije nalazio u laganju kao izboru, već u nemogućnosti serviranja vjerodostojne laži, kojom bih otklonio sumnju i ubijedio Bruna da situacija nije toliko klimava, bez obzira na spremnu medijsku artiljeriju. Prolazio sam kroz svoj stari kvart. Svjetlo u roditeljskoj dnevnoj sobi i dalje je titralo kroz procjepe roletni. Biće da je majka opet zaspala uz upaljen televizor. Pomislio sam na cirkus koji se odigravao na programu televizije *Pink*. Da li je bio raskošniji od cirkusa kojim je upravljao njen sin?

***

Dear Bruno,

I assume you are familiar with the incident that has happened to me. Nevertheless, we are continuing with the plan. The media will be harsh in the upcoming days but I am on top of it, everything will go well. Can we skype tomorrow afternoon?

Best regards
Valentino Kovačević

Poklopio sam ekran laptopa i isključio mobilni telefon. Objavu o sutrašnjim vijestima nisam želio da dobijem u krevetu, iritantnim zvukom SMS-a u pres-klippingu. Nagrnuću *Živanšijev* sako od tvida, uskočiću u tamnoplave pantalone i sačekacu vrelu štampu. Jasninu kolumnu ću dočekati odjeven kao vitez novog svijeta, potkresanih obrva, svježeg lica, natopljenog hidratantnom kremom. Volio bih da me Jasna vidi takvog, zimskog princa, modrog kao horizont i uspravljenog poput koplja, kako na plećima Posejdona hrlim prema plaži, u obliku golemog talasa, pjenim i grmim, odnosim stijene i valjam morsko dno, podižem se i nadvijam kljun nad pijeskom, više nego spreman da oduvam krhke obalske krabe.